

Waar is de grutto?

Aanpak bescherming
weidevogels werkt niet

2021

Algemene
Rekenkamer

Inhoud

1. Waarom dit onderzoek? | 3

2. Het beleid voor weidevogels | 4

2.1 Boeren doen vrijwillig mee | 4

2.2 Acht keer zo veel geld en de helft minder grutto's | 5

2.3 Maatregelen om weidevogels te beschermen | 6

2.4 In de meeste kansrijke gebieden voor weidevogels nemen boeren geen maatregelen | 7

2.5 Boeren voeren maatregelen met meeste effect bijna niet uit | 9

3. Uitkomsten van ons onderzoek | 12

4. Reactie minister van LNV en nawoord Algemene Rekenkamer | 13

4.1 Reactie minister van LNV | 13

4.2 Nawoord Algemene Rekenkamer | 15

Bijlage | 16

Bijlage 1: Hoe wij het onderzoek hebben gedaan | 16

Bijlage 2: Lijst van gebruikte woorden | 18

Bijlage 3: Literatuur | 19

1.

Waarom dit onderzoek?

In Nederland wordt het aantal weidevogels steeds kleiner. We zien bijvoorbeeld veel minder grutto's. Dat is een probleem als we willen dat de grutto als soort blijft bestaan. Ons land is namelijk belangrijk voor de grutto. Van alle grutto's in de wereld broedt ongeveer de helft in Nederland. Het Nederlandse publiek heeft bovendien de grutto verkozen tot onze nationale vogel.

Om de grutto te beschermen geeft de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) subsidie aan boeren. Die kunnen met het geld van de subsidie maatregelen nemen om hun weilanden beter geschikt te maken voor weidevogels om te broeden. De minister van LNV betaalt dat geld niet alleen. De Europese Unie en de provincies betalen mee aan deze subsidies.

Toch is de daling van het aantal grutto's niet gestopt. Sterker nog, het aantal grutto's is sinds 2000 bijna gehalveerd. Hebben de plannen van de minister om weidevogels te beschermen dan wel effect gehad voor de grutto? Hebben ze goed gewerkt? Dat vragen we ons af. De belangrijkste vraag in ons onderzoek is dan ook: heeft de minister van LNV het beleid om de weidevogels te beschermen goed geregeld en goed uitgevoerd?

De Algemene Rekenkamer doet vaak onderzoek naar subsidies die de overheid uitgeeft. We kijken of ze wel genoeg effect hebben (Algemene Rekenkamer, 2010). Dit onderzoek naar subsidies van de minister van LNV om weidevogels te beschermen, is een voorbeeld van zo'n onderzoek.

2.

Het beleid voor weidevogels

2.1 Boeren doen vrijwillig mee

De minister van LNV is verantwoordelijk voor de bescherming van weidevogels. Sinds 1975 maakt de minister daar beleid voor (LNV, 1975). De belangrijkste keuze in het beleid was om boeren die meewerken subsidie te geven. Daar is de minister in het begin van de jaren 80 mee gestart.

De boeren kunnen de daling van het aantal weidevogels stoppen. Weidevogels broeden namelijk bijna altijd op weilanden van boeren. Om de weilanden geschikter te maken voor broedende vogels moeten de boeren maatregelen nemen. De minister van LNV heeft een lijst gemaakt van maatregelen die boeren kunnen nemen. Het kost boeren geld om hun weilanden geschikt te maken voor broedende vogels. Bovendien verdienen ze minder als ze een deel van hun weilanden voor de grutto's gebruiken. Daarom krijgen ze van de minister subsidie. Ook de Europese Unie en de provincies betalen mee aan de subsidies. Ons onderzoek laat zien dat de minister niet precies weet wie hoeveel subsidies heeft gegeven voor de weidevogels in de periode 2001 tot en met 2020.

Boeren mogen zelf bepalen of zij maatregelen willen nemen. Als ze dat willen, mogen ze bovendien zelf beslissen welke maatregelen. Dat betekent dus dat de minister de boeren nodig heeft voor haar beleid om weidevogels te beschermen.

In 2016 heeft de minister van LNV een nieuw plan ingevoerd. Dat heet het vernieuwde Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb). In dat plan staat dat subsidies

voortaan naar groepen boeren in hetzelfde gebied gaan. Zo'n groep heet een collectief. De minister geeft het geld aan de provincies. Die geven het aan de collectieven. En die verdelen het geld weer onder de boeren die meedoen aan de maatregelen.

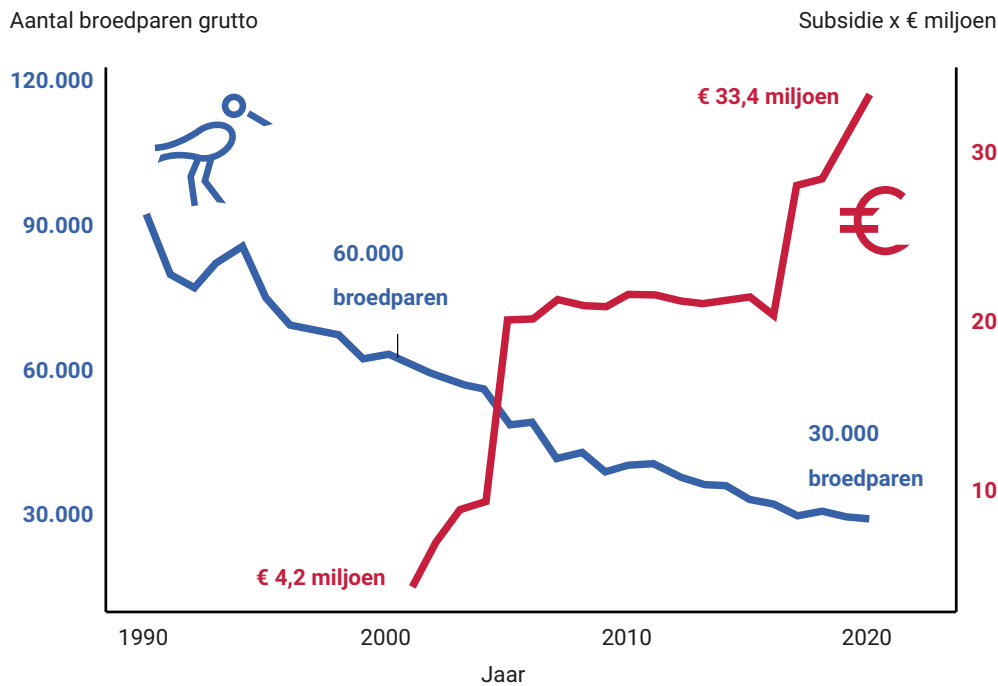
Dus de minister heeft sinds 1975 al plannen voor de bescherming van weidevogels. Wat de minister wilde bereiken met die plannen is de afgelopen tientallen jaren niet precies duidelijk geworden. In 2018 zei de minister dat het gevolg van haar plannen zou moeten zijn dat er 40.000 broedende grutto's in Nederland zijn. Maar ze zei er niet bij wanneer.

2.2 Acht keer zo veel geld en de helft minder grutto's

In het jaar 2001 gaven de minister van LNV, de Europese Unie en de provincies samen € 4,2 miljoen aan subsidies voor maatregelen voor weidevogels. In 2020 was dat bedrag flink gegroeid. In dat jaar betaalden ze samen € 33,4 miljoen. Dat is acht keer zo veel als in 2001. Alles bij elkaar opgeteld hebben zij van 2001 tot en met 2020 € 400 miljoen uitgegeven om de weidevogels in Nederland te beschermen. Maar het aantal grutto's is in die periode bijna gehalveerd. In 2000 waren er ongeveer 60.000 broedende grutto's in Nederland. In 2020 was dat gedaald naar minder dan 30.000. Dat kun je zien in figuur 1. De blauwe lijn laat de daling van het aantal grutto's zien, de rode lijn de stijging van het subsidiegeld.

Figuur 1 Uitgaven aan subsidies per jaar van 2001 tot en met 2020. Het aantal broedparen grutto's vanaf 1990 (bron: Netwerk Ecologische Monitoring, Sovon, provincies en CBS, www.sovon.nl, bewerking Algemene Rekenkamer)

De subsidies stijgen en toch daalt het aantal grutto's

Wij stellen dus vast dat de minister in de afgelopen 20 jaar meer aan subsidies heeft uitgegeven, maar dat er nu toch veel minder grutto's zijn.

2.3 Maatregelen om weidevogels te beschermen

De lijst met maatregelen die boeren kunnen nemen om weidevogels te beschermen, staat in het plan Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer van de minister. De belangrijkste maatregelen zijn:

- *Legselbeheer*
Boeren beschermen de nesten van weidevogels door duidelijk aan te geven waar de nesten zitten. Zo kunnen ze er bijvoorbeeld niet met hun tractor overheen rijden.
- *Grasland met rustperiode*
Boeren laten het grasland met rust in perioden dat de vogels nesten hebben.

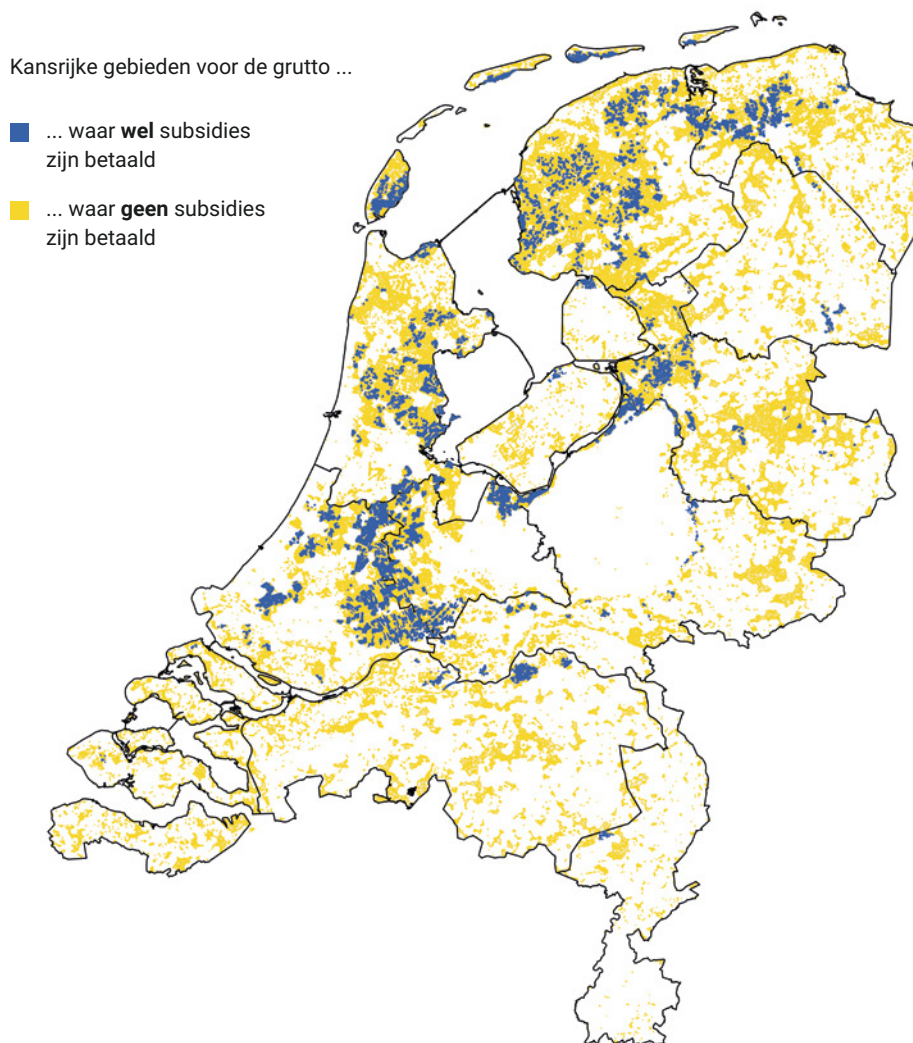
- *Ruige mest*
Boeren verspreiden mest met stro op het weiland waar weidevogels voedsel uit kunnen halen, zoals insecten en regenwormen.
- *Kruidenrijk grasland*
Bij deze maatregel mogen boeren op de weilanden minder middelen gebruiken om onkruid te bestrijden. Die middelen zijn namelijk niet goed voor insecten. En die insecten zijn weer voer voor de vogels.
- *Kuikenvelden*
Op deze weilanden maaien de boeren pas het gras als de kuikens van de weidevogels groot genoeg zijn om te kunnen vluchten.
- *Hoog waterpeil*
Als boeren het waterpeil van het grasland laten stijgen, worden de weilanden natter. Daardoor komen er meer insecten. Die zijn weer voer voor de weidevogels.
- *Extensief beweid grasland*
Dit zijn stukken grasland waar de boeren niet veel mee doen. Vogels kunnen daar rustig broeden en hun kuikens grootbrengen.
- *Plas-drasgreppels*
Bij deze maatregel maken de boeren niet het hele weiland natter. Ze zetten alleen een paar greppels onder water. Daardoor komen er meer insecten.

2.4 In de meeste kansrijke gebieden voor weidevogels nemen boeren geen maatregelen

We hebben twee dingen met elkaar vergeleken. Aan de ene kant zijn dat de gebieden in Nederland waar weidevogels als de grutto heel goed hun kuikens kunnen grootbrengen. Bijvoorbeeld omdat die gebieden een open landschap hebben (Melman en Sierdsema, 2017). We noemen dat *kansrijke* gebieden voor de weidevogels. Aan de andere kant hebben we gekeken in welke gebieden boeren maatregelen nemen om de weidevogels te beschermen. Die twee soorten gebieden hebben we bij elkaar gezet in figuur 2.

Figuur 2 De gele en blauwe gebieden samen zijn het kansrijke gebied voor de weidevogels. In de blauwe gebieden zijn er wel subsidies betaald voor maatregelen om weidevogels te beschermen, maar in de gele gebieden niet (bronnen: Wageningen University & Research/Aanvalsplan Grutto 2020 en RVO)

In 85% van de gebieden waar de grutto kansrijk is, nemen boeren geen maatregelen om hem te beschermen

De gele gebieden en de blauwe gebieden samen in figuur 2 zijn de kansrijke gebieden voor de grutto (Aanvalsplan Grutto, 2020). De blauwe gebieden zijn de kansrijke gebieden waar boeren *wel* subsidies hebben gekregen om weidevogels te beschermen. Daar nemen ze dus maatregelen om te zorgen dat grutto's er veilig hun eieren kunnen uitbroeden en hun kuikens kunnen grootbrengen. In de gele gebieden worden *geen* maatregelen genomen.

Ons onderzoek laat twee zaken zien. Ten eerste dat boeren die maatregelen nemen om de weidevogels te beschermen dat bijna alleen in de kansrijke gebieden doen. Dat is goed nieuws. Ten tweede zien we dat boeren maar in een klein stuk van al het kansrijke gebied maatregelen nemen: namelijk ongeveer 15% (de blauwe gebieden). Dat is geen goed nieuws. Want in 85% van de kansrijke gebieden nemen boeren dus geen maatregelen om de weidevogels te beschermen (de gele gebieden).

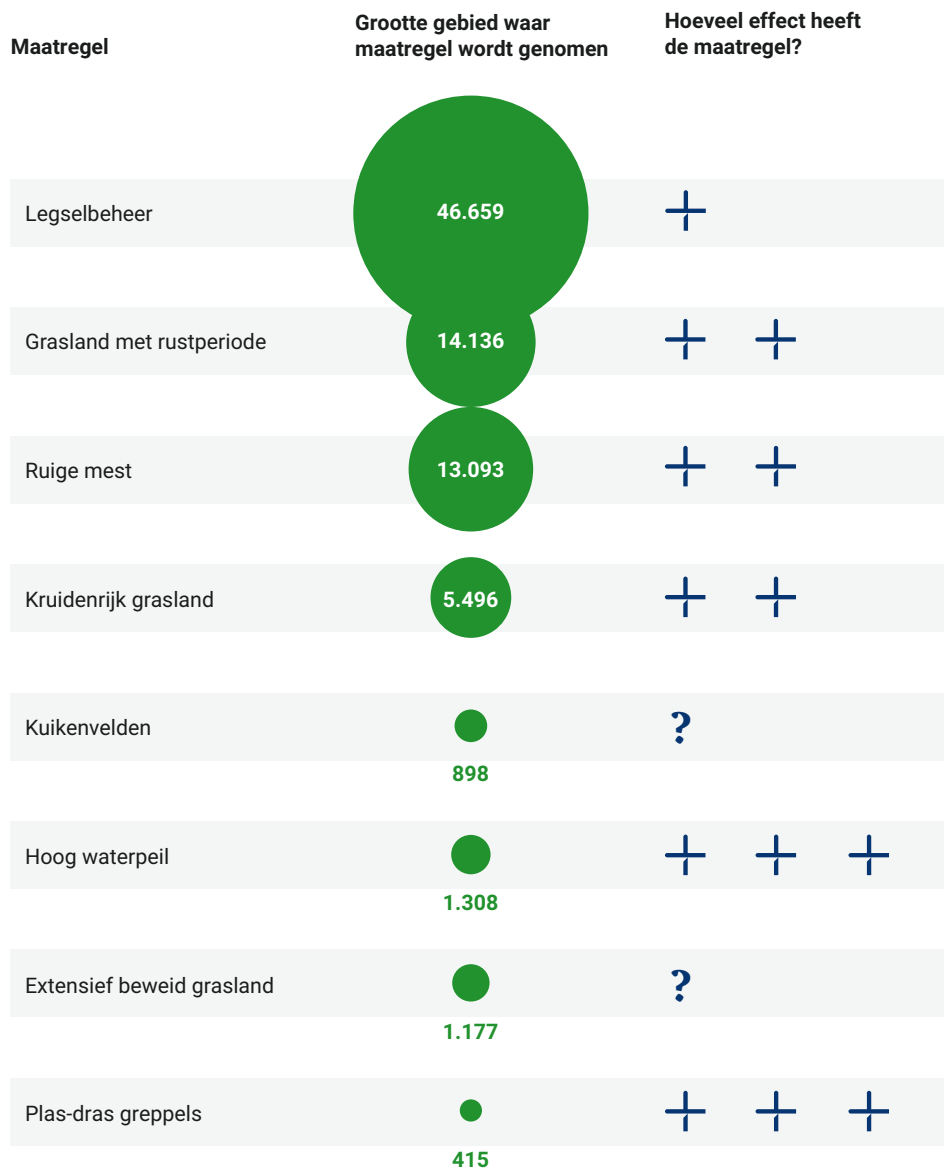
2.5 Boeren voeren maatregelen met meeste effect bijna niet uit

In figuur 3 kun je zien hoe goed een maatregel werkt voor de bescherming van grutto's. Hoe meer plustekens er bij een maatregel staan, hoe beter hij werkt. We weten welke maatregelen het meeste effect hebben doordat er wetenschappelijk onderzoek naar is gedaan. Soms is niet duidelijk genoeg hoeveel effect een maatregel heeft. Dan hebben we er een vraagteken bij gezet. De maatregelen hoog waterpeil en plas-drasgreppels werken het best. De maatregel legselbeheer heeft het minste effect voor de weidevogels.

In figuur 3 laten we ook van elke maatregel zien hoe groot het gebied in Nederland is waar hij wordt uitgevoerd. Hoe groter de groene bol, hoe groter het gebied waar boeren die maatregel nemen. Zo kun je zien dat alle boeren bij elkaar de maatregel legselbeheer uitvoeren op 46.659 hectaren. Dat is ongeveer de helft van de gebieden waar ze maatregelen nemen om weidevogels te beschermen.

Figuur 3 Maatregelen om weidevogels te beschermen. Hoe groot is het gebied waar de maatregel wordt genomen (in hectaren, bron: RVO)? En hoeveel effect heeft de maatregel (bron inzichten effect maatregelen: wetenschappelijke onderzoeken van onder meer Wageningen University & Research)?

Boeren voeren maatregelen met meeste effect bijna niet uit

Achter de groene bollen staan de plustekens die laten zien of een maatregel veel of weinig effect heeft. Nu kun je dus van elke maatregel het effect vergelijken met de grootte van het gebied waarin hij wordt uitgevoerd. Legselbeheer heeft de grootste groene bol. Die maatregel nemen de boeren dus in veel gebieden. Maar hij heeft maar één plusteken, dus die maatregel werkt niet zo goed. Andersom zie je hetzelfde. De maatregelen met het meeste effect zijn hoog waterpeil en plas-drasgreppels. Maar die voeren boeren maar in een klein gebied uit: 2% van het totale gebied waar zij maatregelen nemen. Ons onderzoek laat dus zien dat boeren de maatregelen die het beste werken bijna niet uitvoeren. Maatregelen die minder effect hebben nemen ze juist wel vaak. Kijk maar naar legselbeheer.

Minister weet niet naar welke maatregelen het geld gaat

Uit ons onderzoek blijkt ook dat de minister van LNV alleen weet hoeveel geld er in totaal aan subsidies naar de boeren is gegaan. Ze weet niet hoeveel subsidiegeld is gegaan naar elke aparte maatregel om weidevogels te beschermen. Daardoor heeft de minister er geen goed zicht op of de subsidies wel naar de maatregelen gaan die het meeste effect hebben om weidevogels te beschermen.

3.

Uitkomsten van ons onderzoek

Meer geld maar minder grutto's

Als eerste stellen wij vast dat de minister van LNV acht keer meer aan subsidies uit geeft dan 20 jaar geleden, maar dat er nu de helft minder grutto's zijn.

Geen maatregelen in grootste deel kansrijke gebieden

Ten tweede stellen we vast dat de grutto in het grootste deel van de kansrijke gebieden niet wordt beschermd. Dat wil zeggen dat boeren voor die gebieden geen subsidie hebben gevraagd om maatregelen te nemen.

Maatregelen met meeste effect bijna niet uitgevoerd

Tenslotte stellen we vast dat in de gebieden waar boeren wél maatregelen nemen, dat meestal geen maatregelen zijn waar de grutto veel aan heeft.

Daarom is onze conclusie dat het beleid van de minister van LNV om de grutto te beschermen niet heeft gewerkt.

Wij zien dat er veel kansen liggen voor minister en boeren om de grutto beter te beschermen. Zo kunnen zij bereiken dat er 40.000 paren grutto's in Nederland komen broeden. De boeren moeten daarvoor wel de maatregelen nemen die het best werken. Ze moeten dat bovendien doen in veel meer kansrijke gebieden voor de grutto.

4.

Reactie minister van LNV en nawoord Algemene Rekenkamer

4.1 Reactie minister van LNV

De minister van LNV heeft op 22 november 2021 gereageerd op ons conceptrapport. Hieronder geven we de samengevatte reactie weer. De volledige reactie staat op www.rekenkamer.nl. We sluiten dit hoofdstuk af met een nawoord.

Algemeen

De minister van LNV vindt de conclusie van de Algemene Rekenkamer dat de aanpak bescherming weidevogels niet werkt te eenzijdig. Ze wijst erop dat, weidevogelaanpak naast subsidies verstrekken ook en vooral omvat het creëren van aantrekkelijke leefgebieden van voldoende omvang waar de broedende en foeragerende grutto rust, ruimte en voedsel kan vinden, het betrekken van agrariërs bij het toepassen van agrarisch natuurbeheer op een deel van hun land, de ontwikkeling van een aantrekkelijk verdienmodel voor de boer om bij te dragen aan natuurbeheer en een gebalanceerd predatiebeleid. Op al deze vlakken ziet de minister positieve ontwikkelingen maar ze erkent dat deze nog niet vertaald worden in het omkeren van de dalende trend van de weidevogel populatie met de grutto als icoon.

De minister vindt de grotere inzet van boeren positief en ook vindt de minister de stelselherziening van het ANLb in 2016 een goede aanpak.

Conclusie 1: 'Wij stellen vast dat de minister in de afgelopen 20 jaar meer aan subsidies heeft uitgegeven, maar dat er nu toch veel minder grutto's zijn'.

Het landgebruik in de agrarische sector is de afgelopen decennia sterk veranderd als gevolg van de intensivering van de landbouw. Daarmee is volgens de minister de geschiktheid van de biotoop voor de grutto sterk afgenomen.

Uit de evaluatie van het nieuwe collectieve stelsel ANLb komt naar voren dat de deelnamebereidheid onder boeren en agrarische grondbezitters aan het ANLb toegenomen is vergeleken met het oude stelsel. Voor het vergroten van het doelbereik is het volgens de minister van belang om samen te werken in gebiedsprocessen met focus op langetermijnhabitatkwaliteit.

Conclusie 2: 'Boeren die maatregelen nemen om de weidevogels te beschermen doen dat bijna alleen in de kansrijke gebieden. Echter in 85% van de kansrijke gebieden nemen boeren geen maatregelen om de weidevogels te beschermen'.

Het nieuwe stelsel ANLb is volgens de minister effectiever doordat het agrarisch natuurbeheer minder versnipperd en meer integraal wordt toegepast in gebieden waar biodiversiteitswinst te boeken is. En het stelsel is efficiënter doordat aanvragen worden ingediend door gecertificeerde collectieven in plaats van de individuele agrariërs. Het vergroten van de effectiviteit en kwaliteit van het weidevogelbeheer staat bij een goede gebiedsgerichte aanpak die provincies en de agrarische collectieven kunnen aanjagen en vormgeven. De recente tussenevaluatie van het ANLb toont aan dat de uitvoerbaarheid en de doelgerichtheid van het nieuwe stelsel ANLb zijn toegenomen. Tegelijkertijd geeft de evaluatie aan dat voor het keren van de negatieve trends van veel doelsoorten meer nodig is dan alleen het ANLb. De minister ondersteunt de aanbevelingen uit de evaluatie. Deze gaan over de inzet van flankerend beleid in combinatie met het ANLb.

Conclusie 3: 'Boeren voeren maatregelen met meeste effect bijna niet uit'.

De minister stelt dat de maatregel plas-dras in een weidevogelgebied wordt toegepast in een mozaïek van verschillende beheervormen. De agrarische collectieven werken in deze mozaïeken met een minimumomvang van 250 ha. De provincies sturen op de effectiviteit van de maatregelen door monitoring en het bespreken van de voortgangsrapportages met de agrarische collectieven.

Conclusie 4: 'De minister weet niet naar welke maatregelen het geld gaat'.

De minister geeft aan dat met de invoering van het collectieve stelsel ANLb in 2016 de leefgebiedenbenadering is ingevoerd. In tegenstelling tot vóór de invoering van het ANLb 2016 is het onbekend hoeveel geld naar welke maatregel gaat. Het is wel bekend waar welke maatregel wordt uitgevoerd.

De minister legt uit dat de provincies sturen op de kwaliteit van het weidevogelbeheer met de eisen en richtlijnen in de Natuurbeheerplannen van de provincies en regelmatig overleg met de agrarische collectieven. Tenslotte stelt de minister dat de effectiviteit van het weidevogelbeheer regelmatig is geëvalueerd. De evaluatieresultaten uit het

verleden hebben mede ten grondslag gelegen aan de stelselwijziging van het agrarisch natuurbeheer die in 2016 is doorgevoerd.

Ten slotte

De minister van LNV ondersteunt de conclusie van de Algemene Rekenkamer dat er voldoende kansen liggen om de grutto beter te beschermen. Zij vindt het daarom ook nodig dat boeren de maatregelen nemen die het best werken in de meest kansrijke gebieden voor de grutto. Het Aanvalsplan Grutto biedt hiervoor volgens de minister een uitstekende aanzet en dat plan heeft de minister omarmd.

4.2 Nawoord Algemene Rekenkamer

De minister van LNV stelt dat het beleid om weidevogels te beschermen meer is dan het geven van subsidies. Het gaat bijvoorbeeld ook om het creëren van aantrekkelijke leefgebieden waar de grutto voldoende voedsel kan vinden. Dat beamen we, maar uit ons onderzoek blijkt dat boeren nauwelijks maatregelen nemen die voor leefgebieden met meer voedsel zorgen.

De minister zegt dat het beschermen van weidevogels veel tijd kost. Het duurt dus lang voordat er resultaat is. Wij zijn het daarmee eens. Maar het Ministerie van LNV voert al sinds 1975 weidevogelbeleid en ons onderzoek geeft dus de resultaten na 45 jaar.

Als laatste wijst de minister op het Aanvalsplan Grutto. Dit is volgens haar een "uitstekende aanzet" om de grutto beter te beschermen. We hopen dat dit meer resultaat heeft dan voorgaande plannen en daarvan wordt geleerd. In 2018 was er ook een plan om 40.000 paren grutto's in Nederland te krijgen. Ook toen zouden gebieden geschikt gemaakt worden. Daarna is de afname van het aantal grutto's toch niet gestopt. De vraag is dus waarom dit plan de afname van het aantal grutto's wel gaat keren. Die vraag moet gesteld en beantwoord worden in overleg met het parlement. Ons onderzoek is bedoeld om aan dat overleg bij te dragen.

Tenslotte realiseren wij ons dat vele boeren zich inspannen om weidevogels te behouden. Op hun inzet is ons onderzoek ook niet gericht. Niemand is gebaat bij ondoelmatige of niet doelgerichte inzet van belastinggeld.

Bijlage

Bijlage 1: Hoe wij het onderzoek hebben gedaan

In deze bijlage leggen wij uit hoe we het onderzoek hebben aangepakt.

Samenwerken met studenten

Studenten van Wageningen University & Research hebben eerdere onderzoeken over weidevogels bestudeerd. Verder hebben zij experts geïnterviewd op het gebied van weidevogels. Ook hebben ze gepraat met boeren. Wat ze hebben gelezen en gehoord hebben ze voor ons opgeschreven in een rapport.

Dit rapport hebben wij gebruikt als startpunt voor ons eigen onderzoek. Wij hebben daarna nog meer wetenschappelijke onderzoeken bestudeerd. Ze gingen over het volgende:

- de daling van de aantallen weidevogels in Nederland en in andere landen;
- wat er nodig is voor weidevogels om hun kuikens groot te brengen;
- welk effect maatregelen hebben die boeren hebben genomen om weidevogels te beschermen. We hebben onderzocht wat die maatregelen betekenen voor hoe de vogels in Nederland leven en broeden.

Ons eigen onderzoek

We hebben de volgende dingen gedaan:

- We hebben interviews gehouden met experts van Wageningen University & Research. Ook hebben we gesproken met een expert van de provincie Zuid-Holland.

- We hebben gesproken met mensen van LTO Nederland. Dat is een organisatie waar veel boeren lid van zijn.
- We hebben het Ministerie van LNV gevraagd hoeveel subsidies er zijn gegeven om weidevogels te beschermen. Die cijfers hebben we bestudeerd. RVO heeft ons ook cijfers gegeven. RVO is de organisatie die voor ministeries subsidies betaalt aan ondernemers, zoals boeren. Van hen wilden we weten hoeveel subsidie is gegaan naar elke maatregel om de weidevogels te beschermen.
- We hebben een kaart gemaakt. Daarop laten we zien in welke gebieden boeren subsidies hebben gekregen voor maatregelen om de weidevogels te beschermen. We hebben daarvoor cijfers van RVO gebruikt. Van SOVON kregen we informatie over de gebieden in Nederland die voor weidevogels goed zijn om te broeden. SOVON is een organisatie die onderzoek doet naar vogels in Nederland.

Wat we hebben onderzocht hebben we opgeschreven in een tussenrapport. Dat was nog niet het definitieve rapport. We hebben dat onder meer gebruikt om naar drie experts te sturen die veel weten van weidevogels. Zij hebben voor ons gekeken of we alles goed hadden opgeschreven. Zo konden we verder gaan om het definitieve rapport te schrijven.

Verder is dit een rapport op taalniveau B1. Taalniveau B1 staat voor eenvoudig Nederlands. De overgrote meerderheid van de bevolking begrijpt teksten op taalniveau B1. Een tekst op B1-niveau bestaat uit makkelijke woorden die bijna iedereen gebruikt. En uit korte, eenvoudige en actieve zinnen.

Bijlage 2: Lijst van gebruikte woorden

Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb):

In hoofdstuk 2 hebben we het over het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb). De Europese Unie heeft beleid gemaakt voor de landbouw. De landen van de Europese Unie moeten dat beleid uitvoeren. De minister van LNV heeft het ANLb bedacht om het Europees beleid voor de landbouw in Nederland uit te voeren. Het ANLb is bedoeld om de natuur in landbouwgebieden te beschermen. De minister van LNV is daar verantwoordelijk voor.

De minister van LNV heeft de provincies opdracht gegeven het ANLb uit te voeren. In het ANLb staat dat boeren in hetzelfde gebied kunnen samenwerken. Zo'n groep boeren heet een collectief. Een collectief kan subsidie krijgen om de natuur en het water in hun gebied goed te verzorgen.

Boeren in zo'n gebied hebben daar vaak ongeveer hetzelfde soort bedrijf. Ze houden bijvoorbeeld koeien of ze verbouwen graan. Ook de natuur ziet er in zo'n gebied vaak ongeveer hetzelfde uit. We noemen dat leefgebied. Eén zo'n leefgebied heet 'open grasland'. Daar maken weidevogels hun nesten. Voor het leefgebied open grasland is het beleid gemaakt dat weidevogels moet beschermen.

Open grasland:

Open landschap betekent dat er vooral gras te zien is en weinig gebouwen.

Weidevogels:

Vogels die vooral in een weiland broeden. Dat zijn bijvoorbeeld grutto, Kievit, tureluur, scholekster, veldleeuwerik, kempfaan, watersnip, smient, zomertaling, kuifeend, graspieper en gele kwikstaart.

Bijlage 3: Literatuur

Algemene Rekenkamer (2010). *Inzicht in belastinguitgaven, specifieke uitkeringen en subsidies*, Den Haag: Sdu.

LNv (1975). *Nota relatie tussen landbouw, natuur- en landschapsbeleid*. Tweede Kamer, vergaderjaar 1974-1975, 13 285 nrs 1-3.

LNv (2018). *Brief van de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Vice-Minister-President d.d. 15 oktober 2018 inzake stabilisering van de weide- en akkervogelpopulatie*. Tweede Kamer, vergaderjaar 2018-2019, 33 576, nr. 135.

Melman, Th.C.P. en H. Sierdsema (2017). *Weidevogelscenario's, mogelijkheden voor aanpak van verbetering van de weidevogelstand in Nederland*. Wageningen Environmental Research, rapport 2769, Wageningen, 2017.

Winsemius, P., It Fryske Gea, de Friese Milieu Federatie en Vogelbescherming Nederland (2020). *Aanvalsplan Grutto*.

Algemene Rekenkamer

Afdeling Communicatie

Postbus 20015

2500 EA Den Haag

070 342 44 00

voorlichting@rekenkamer.nl

www.rekenkamer.nl

De tekst in dit document is

vastgesteld op maandag

6 december 2021.

Dit document is op

14 december 2021 aangeboden

aan de Tweede Kamer.

Kijk op onze website voor eerdere

publicaties van de Algemene

Rekenkamer op het beleidsterrein

van het ministerie van LNV.

Foto omslag: Ernst Bos

Den Haag, december 2021